

■ **Az ötvenes évektől mintegy három évtizeden át a zenében egyet jelentett az „új” és a „modern”. A kortárs zene azonban a nyolcvanas évektől olyan új irányt vett, amely – egyre nyilvánvalóbb – különbözik az avantgárd-modern felfogásától. Az új irányzat, az „új egyszerűség” egyik első magyarországi képviselője Huszár Lajos. Összefoglalná, mi érlette meg a váltást?**

– Amit modernnek nevezünk, a zenében az első világháború után bontakozott ki, és az 50-60-as évek avantgárd-jában érte el csúcspontját. Ez a bécsi iskola, valamint a Boulez és Stockhausen nevével fémjelvezhető irányzat volt. Jellegzetessége, hogy a zene intellektuális és kombinációs vonatkozásait addig soha nem hallott mértékben felerősítette. Intellektuális zenék a korábbi századokban is voltak – például a XV-ik századi németalföldi korareneszánszban –, de a logikai építkezés soha nem vált annyira egyeduralkodóvá, mint a „modernben”. Korábban ez természetes módon simult össze a szép és kifejező zene eszméjével. Ma már látjuk: ez a logikai zene intellektuális csemegeként hallgatható ugyan, de a hallgatás céljait nem szolgálja. S ha azt mondjuk róla: ilyen zenét csak kompjúteragy találhat ki, akkor be kell látnunk, hogy a közönségnek is kompjúterre volna szüksége, ha ezt a rejtjeles zenét valamilyen érthető emberi közlésmódra akarja lefordítani.

■ **Őn a nyolcvanas évektől darabjaiban a modern atonalitás és a tonalitás egybefoglalására törekszik. A legismertebbek – a Concerto Rustico is, a Kamara-koncert is – őriznek elemeket az avantgárd atonalitásból. Nem szakadt el teljesen tőle?**

– Tagadhatatlan, hogy az

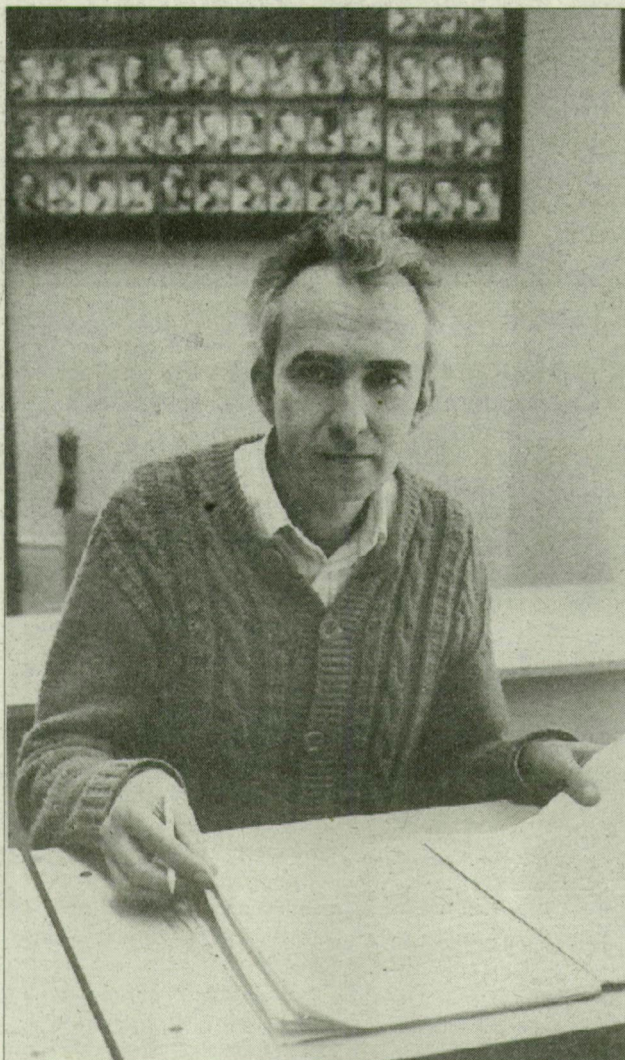
avantgárd eszközök érdekes újítást hoztak a zenébe. Hiteles kifejezői lettek az emberi világ egy részének, annak a bizonyos negatív, „éjszakai” világának. Minthogy ez létezik, az atonalitás eredményeitől sem lehet eltekinteni. Én inkább az összeegyeztetésükkel próbálkozom, és azt hiszem, a Kamarakoncertben sikerült is bizonyos egyensúlyt teremtenem. Persze, azon el kell gondolkodni: vajon az általam megkínlódott egyensúly különbözik-e egyáltalán attól, amit ugyanezen tényezők között a század első felének szerzői – Bartók vagy Stravinsky – megvalósítottak a zenében. Az új egyszerűség nem lehet egyszerű megismétlése a század első zenéjének.

■ **Két fogalmat különösen gyakran említene az új zenei irányzat kapcsán: az egyszerűséget és a nyitottságot. Az ön számára mit jelentenek?**

– Úgy vélem, a zenében kétféle változási irány képzelhető el. Az egyik a bonyolítás felé tart, a zene intellektualizálódása felé. Bonyolítás Weberhez képest Wagner, Wagnerhez képest Schönberg, vagy Schönberghez képest Boulez. Ugyanakkor Monteverdi egyszerűbb, mint Palestrina, és mindketten egyszerűbbek, mint a XV-ik századi kontrapunktisták. Az új egyszerűsítést ma az jellemzi, hogy a szerzők tudatosan leépítik mindazt a kompozíciós bonyolultságot, ami a XX-ik században a művekbe került. A lengyel mestereket, Góreckit, Kilart vagy az észt Pärt-et említhetem, mint akik a régi zenei tonalitás felelevenítésével valami újat fedeztek fel: a régi és a modern szintézisét, olyan muzsikát, amelyben e szintézis egyszerű zenei nyelven szólal meg. S innen már következik a zenei irányzat nyitottsága. Szemben az avantgárral, amelynek zárt világa volt, e

A zene új egyszerűsége

Erkel-díjas: Huszár Lajos zeneszerző

Fotó: Schmidt Andrea

szerzők átvesznek a múltból valamilyen stílusjegyet vagy eljárást, és saját zenéjük világába szervesen építik bele. Az egyik szerző romantikus esztétikájú műveket ír, a másik népzenei motívumokból építkezik, a harmadik régi zenei elemek segítségével egy újfajta spiritualizmust, újfajta vallásos zenei hangot ad. Szándékosan említem éppen e mestereket,

mert róluk már bizonyosan állítható, hogy zenéjük nem a századelő utánzása, műveiken érezni: az európai zenekultúra átjutott az avantgárd és a modern tüzés. És hadd mondjam el, hogy az új egyszerűségnek az ellenőrizhetőség és az áthallhatóság mellett veszélye is van – olcsóvá válhat. Ami engem illet, e veszély kiküszöbölése végett komponálás köz-

ben rendszeresen avantgárd zene hallgatásával „edzem” magam otthon.

■ **Nem érzi-e úgy, hogy a század zenéjében elapadni látszanak azok a források, amelyek a nagy irányzatok zenéjét táplálták: a népzene, az élő egyházzene, a természetközelség...**

– De igen, egészen bizonyos, hogy az avantgárdból Schönbergtól kezdődően hiányoznak a természetes alapanyagok: az a harmóniavilág, amely a természetes felhangokból származik, az a ritmika, ami a járásnak, a táncnak vagy a munkának a tempójából következik, az a dallamvilág, amely a népzeneből ered, és azok a periodikus formák, amelyek a népdalokkal és néptáncokkal kapcsolatosak. Mindez az avantgárdból kiiktatódott. A modern zene ezzel elvesztette pozitív gyökereit, s így vált egy negatív világkép hordozójává – ha magas intellektuális szinten is. Nos, az új egyszerűség, zeneszerzőnként más és más formában éppen a természetes forrásokból kíván ismét meríteni. A magam részéről úgy vélem – bár nem doktríner módon –, hogy a természetes felhangokból álló harmóniák feltétlenül szükségessé teszik a pozitív jelentéstartalom kifejezésére. Úgy tűnik, nem nélkülözhető a konszónsabb világ. Balassa Sándor mondta, hogy ezeknek a természetes hangzatoknak a tagadása olyan lenne, mintha a szerelem létét tagadnánk, vagy azt, hogy nap süt az égen. Hát ennek elkerülésére kell a szintézis, hogy a pozitív és negatív világnak valamiféle együttes, korunkbeli és hiteles lenyomatát el lehessen készíteni.

■ **Eljutottunk volna addig, hogy a zene már nem az a bizonyos közös nyelv?**

– Bizony, igen. A régebbi korokban, a XVIII-ik század végéig, még léteztek a zenei köznyelvek. A zeneszerzők a saját koruk zenei köznyelvénél ilyen vagy olyan kivágatást használtak, és ezt ismerte a közönség is. Amit a Mozart-korabeli közönség hallgatott az operaházban, az nem különbözött nagyon attól, amit a Mozart-korabeli kocsmákban játszottak. Nem volt az a hatalmas ellentét, ami ma van: a koncertteremben Mozartot vagy Bartókot játszanak, a kocsmákban meg lakodalmass zenét vagy fémrockot. Ez egy elemekre hasadt zenei világ képét mutatja, amely lenyomata az elemekre hasadt emberi világnak.

■ **Úgy tudom, a Szegedi Nemzeti Színház megbízásából egyfelvonásos operát készült írni. Elmesélné, miről szól majd?**

– Az opera szövegkönyvét Balázs Béla A Csend című meséje alapján Darvasi László írja. Az emberről van szó benne, aki élete során keresztülmegy különböző kapcsolatokon – az anyával, a baráttal, a szerelmessel –, s eközben mindvégig ott van mellette a csend tündérének, a megnevezhetetlennek, az életen túlinak a hívása és figyelmeztetése. A opera hőse, míg átéli e kapcsolatokat mind egyre elmenekül a transzcendentális hívás elől. De a végén megadja magát neki. Erről szól a darab.

Panek Sándor

■ „Sík fekvésű országok bologulása már a régi időkben is jelentékeny részben attól függött, hogy egyrészt miképpen védekeztek a síkságokat elárasztó, elmosóvízű vizek kártételei ellen, másrészt pedig miképpen tudták a vizekben rejlő hatalmas természeti erőket hasznukra fordítani. Az egyiptomi öntözések, a rómaiak hatalmas vízi munkálatai, majd később a csodálatra méltó lombardiai, indiai, amerikai öntözések, Németországnak, Hollandiának, Franciaországnak és egyéb államoknak több évszázadra kiterjedő óriási arányú munkálatai a vizek kártételeinek megakadályozására és a vizek hasznosítása érdekében mind megannyi fejezetei az illető népek történelmének is. A vizek rendben tartása és kihasználása nagy fellendüléseknek, elhanyagolásuk pedig súlyos dekadenciáknak lett kútforrása. Viszont olyan értelemben is áll a tétel, hogy fejlődő, előretört népek mindig gondot fordítottak az életüknek legtöbb vonatkozásával összefüggő hatalmas elemi erőre, vizeikre, hanyatló nemzetek pedig elhanyagolták azokat. Erre meggyőző példák vannak hazánk történelmében is. Adatok vannak arra, hogy nagy királyaink fokozottabb gondot fordítottak vizeinkre. Nagy katasztrófák idején a vizek prédájává, lakatlan pusztaságokká vált az Alföld nagy része.”

„A vízügyi kérdések az

utóbbi években világszerte az érdeklődés előterébe kerültek. Ez teljesen indokolt is, hiszen a vízgazdálkodás szűkebb és tágabb értelmében véve a nemzetek anyagi és kulturális jólétének fontos tényezője. Ezért a vízimérnök kutató, tervező és építő tevékenységét kezdeményező tevékenységgel is ki kell egészíteni. Alapjában véve ez eddig sem hiányzott, mert a vízimérnök hivatásának gyakorlása közben egészen különleges mérnöktípussá alakul át. Mindenütt, ahol dolga akad, nemcsak arra törekszik, hogy az éppen felvetődött kérdés kielégítően legyen megoldható, hanem állandóan szemmel tartja, hogy a gondjaira bízott területek vízgazdálkodási lehetőségei miként javíthatók, és ha meggyőződik arról, hogy ez vagy az a munkálat ezen a téren előrehaladást jelent, úgy az érdekelteket felvilágosítja az erők összefogására, és a munkálat végrehajtására buzdítja. Napjainkban ez a felvilágosító munka annyival is inkább fontos, mert amilyen mértékben a közvélemény figyelme a vízügyi kérdések felé fordult, olyan, sőt még nagyobb mértékben jelentkeztek a dilettánsok, akik a nagyszabású vízügyi kérdéseknek csak az óhaj oldalát látják meg. A megvalósításhoz, valamint a munkálatok hatásának elbírálásához szükséges ismeretek és áttekinthető képességek a hiánya folytán azonban vagy túlzott reményekkel, vagy sötétben látó

„A víz az élet!”

A víz világnapja: március 22.

Fotó: Enyedi Zoltán

Az Egyesült Nemzetek 47. közgyűlése – a Víz és Környezet Nemzetközi Konferencia, továbbá az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferenciája javaslatára – március 22-ét a víz világnapjává nyilvánította. Erről hazánkban először ma emlékeznek meg. A víz világnapján kifejezésre juttatják annak fontosságát, hogy

– a vízgazdálkodás a gazdasági termelés és a szociális jólét alapja, és ezek a rendelkezésre álló víz mennyiségétől függenek,

– amint a népesség és a gazdasági tevékenység növekszik, sok országban vízhiány áll elő, amely a gazdasági fejlődés korlátja lehet,

– a vízkészletek védelme és a fenntartható gazdálkodás igényli a közfigyelmet helyi, regionális, országos és nemzetközi szinten.

Ha valahol, úgy Magyarországon évszázadok óta tisztában vannak az életető víz jelentőségével, a pusztító víz erejével.

aggodalmakkal igyekeznek befolyásolni a közvéleményt. Sajnos, ezek a jelenségek nem maradnak meg az ártatlan elmélkedések terén, hanem érvényesülésre törnek, és ezen törekvésükkel hazánk vízgazdálkodási rendszerének egészséges fejlődését veszélyeztetik. Az e téren felmerülő eszmék és tervek tekintetében a vízimérnök természetesen csak egy álláspontot foglalhat el, és ez csak a szakember legteljesebb tárgyilagossága lehet. Egészséges képzelőerő és tárgyilagos bírálat az előrehaladás mozgató erői.”

„....Minden valós műszaki problémát meg lehet oldani anélkül, hogy ezt a kérdést is az ellenséggépet kereső, a múltbeli felelősséget műszaki területre kivetítő politika területére utalnánk. Valós műszaki problémák megoldásának a munkamódszere gyökeresen eltér a politikától: a problémák megfogalmazásánál, a megoldás megkeresésénél nem ellenfelek találkoznak, hanem munkatársak, akik nem győzni akarnak, hanem a földadatot akarják megoldani. A kérdésben nincs is értelme a politikából kölcsönzött fogalmaknak, vádaknak, vádoltnak és vádlóknak, nincs értelme a szimpatikusabban hangzó olyan fogalmaknak sem, hogy kompromisszum, engedmény, kényszer, jog stb. Kompromisszum helyett a jól megfogalmazott műszaki, természettudományos probléma

optimális megoldását kell megkeresni és megvalósítani. Természetesen, ebben a munkamenetben is van szereposztás, nyilván illetékes szakembernek kell a problémát jól megfogalmaznia, és ugyancsak illetékes szakembernek kell a műszaki megoldásokat megkezesnie, hogy az optimális eredmény megszülethessék. Ehhez, az illetékes szakembereknek a szoros együttműködése mellett, kölcsönös bizalomra is szükség van. A kölcsönös bizalmon alapuló igen eredményes munka feltétele és munkastílusuk még ma, a politikai indulatok és szándékok zűrzavarában is megvalósítható.”

A víz világnapját méltató idézeteink vízügyi történelmünk termékei. Az első Sajtó Elemér híres Emlékiratának bevezetőjéből, 1931-ből származik, a másodikat Németh Endre adta közre a Vízügyi Közlemények, 1935. évi 3. számában, a harmadiknak (Hidrológiai Közöny 1993. évi 1. száma), a szerzője Zsuffa István. A hazájának boldogulását mindenkor segíteni óhajtó magyar vízimérnök két évszázada magáévá tette, és folyamatosan, a jövőben is magáévá teszi a víz világnapjára 1993-ban most már az Egyesült Nemzetek közgyűlése által is megfogalmazott és világszerte közreadott gondolatokat, s tudja: „A víz az élet!”

Dr. Vágas István